

SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA STRUČNE STUDIJE

Preddiplomski stručni studij Računarstvo

ANAMARIJA PAPIĆ

Z A V R Š N I R A D

IZRADA PLATFORME ZA TIMSKI RAD

Split, lipanj 2023.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA STRUČNE STUDIJE

Preddiplomski stručni studij Računarstvo

Predmet: Odabrani alati i naredbe u Linuxu

Z A V R Š N I R A D

Kandidat: Anamarija Papić

Naslov rada: Izrada platforme za timski rad

Mentor: Nikola Grgić, viši predavač

Split, lipanj 2023.

Sadržaj

Sažetak	1
1 Uvod	2
2 Korištene tehnologije	3
2.1 Laravel	3
2.2 Docker spremnici kao razvojno okruženje	4
2.2.1 Nginx	4
2.2.2 PHP	4
2.2.3 MySQL	5
2.2.4 phpMyAdmin	5
2.3 Upravitelji paketima i ovisnostima	5
2.3.1 npm	5
2.3.2 Composer	6
2.4 Razvojna okruženja za testiranje	6
3 Opis implementacije praktičnog rada	7
3.1 Instalacija i konfiguracija okruženja	7
3.1.1 Početni komplet (engl. <i>starter kit</i>) Laravel Jetstream	7
3.1.1.1 Tailwind CSS	7
3.1.1.2 Livewire + Blade	7
3.1.2 .env datoteka	7
3.2 Struktura Laravel aplikacije	7
3.2.1 Struktura početnog direktorija s izvornim kôdom aplikacije	7
3.2.2 Struktura app direktorija	7
3.3 Struktura relacijske baze podataka	7
3.4 Interakcija s bazom podataka	7
3.4.1 Migracije	7
3.4.2 Populacija podacima (engl. <i>seeding</i>)	7
3.4.3 Eloquent ORM	7
3.4.3.1 Modeli i tvornice modela (engl. <i>model factories</i>)	7
3.4.3.2 Relacije	7

3.4.3.3	Query Builder i kolekcije	7
3.5	Usmjerivanje zahtjeva (engl. <i>routing</i>)	8
3.6	Middleware	8
3.7	Autentikacija	8
3.8	Autorizacija	8
3.8.1	Politike (engl. <i>policies</i>)	8
3.8.2	Vrata (engl. <i>gates</i>)	8
3.9	Livewire komponente	8
3.9.1	Akcije	8
3.9.2	Događaji	8
3.10	Pohrana datoteka	8
3.10.1	MinIO - AWS S3 kompatibilan servis za pohranu	8
3.11	Spatie Laravel Media Library paket	8
3.12	Lokalizacija	8
3.13	Testiranje i kvaliteta kôda	8
3.13.1	Korišteni alati	8
3.13.1.1	Laravel Debug Bar	8
3.13.1.2	Laravel Telescope	8
3.13.1.3	Laravel Pint	8
3.13.2	Pretpregled elektroničke pošte - MailHog	9
3.13.3	Pisanje i pokretanje testova	9
3.14	Otvoreni kôd i doprinos zajednice na projektima Laravel ekosustava	9
4	Prezentacija korisničkog sučelja pri korištenju aplikacije	10
5	Zaključak	11
	Literatura	12
	Dodatci	13

Sažetak

Sažetak je kratki opis završnog rada. Navodi se problem, postupak rješavanja problema i cilj završnog rada. U ovom radu opisan je postupak izrade i preporuke za pisanje završnog rada. Naslovna stranica ovog dokumenta nije primjer ni predložak za pisanje rada. Predlošci za naslovne stranice rada nalaze se na sustavu Moodle i razlikuju se ovisno o studiju. Pažljivo upišite naziv studija, kako je prikazano u primjeru na kraju ovog dokumenta. Na početku sažetka na engleskom jeziku mora biti napisan naziv rada. Pažljivo prevedite sažetak, nemojte se pouzdati u servise za automatsko prevođenje jer najčešće ne daju dovoljno dobre rezultate.

Ključne riječi: *(abecednim redom navesti najviše 5 ključnih riječi odvojenih zarezom)*

Summary

Title in English

This is an example summary. Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Nulla vehicula iaculis augue, congue luctus quam hendrerit sit amet. Sed malesuada dolor id turpis vestibulum maximus. Nullam eu leo a enim tincidunt dictum id ac augue. Aenean pulvinar iaculis sem vel varius. Cras lobortis ipsum a vehicula blandit. Quisque eget justo at quam cursus lobortis id at purus. Cras rutrum sit amet mi a ultricies.

Keywords: ...

1. Uvod

Prilikom pisanja seminarskih i završnih radova, studenti se suočavaju sa problemom "kako pisati". Na žalost, tijekom školovanja rijetko su u prilici pisati seminarske radove pa tako nemaju dobru praksu. Veliki problem predstavlja nepostojanje materijala kojima bi ih se uputilo u osnove pravilnog pisanja radova. Namjena ovog teksta je obuhvatiti na jednom mjestu osnovne smjernice za pisanje završnog rada.

Sam postupak opisan je u Pravilniku za izradu i obranu završnih radova koji je dostupan na našim internetskim stranicama.

U ovom tekstu navode se osnovne smjernice za izradu završnog rada. Osim toga, ovaj dokument može poslužiti kao \LaTeX predložak za pisanje završnog rada. Svi izrazi koji se koriste u tekstu, a imaju rodno značenje, obuhvaćaju na jednak način sve rodove.

U uvodu se opisuje problem koji se rješava u završnom radu, motivacija za odabir problema, kratki opis načina na koji je problem riješen te glavni doprinos rješenja s obzirom na dani problem. Na kraju uvoda daje se sažeti opis ostalih poglavlja rada.

Nakon uvoda, u drugom poglavlju dan je postupak prijave i izrade završnog rada. U trećem poglavlju je opisana struktura završnog rada i dane su smjernice za oblikovanje rada. Na kraju, u zadnjem poglavlju je dan zaključak.

2. Korištene tehnologije

2.1. Laravel

Laravel je PHP (engl. *PHP: Hypertext Preprocessor*) razvojni okvir (engl. *framework*) namijenjen razvoju web aplikacija zasnovanih na MVC ("*Model-View-Controller*") arhitekturi. Njegove značajke su da je slobodan, besplatan te otvorenog kôda, stoga je cijeli njegov izvorni kôd dostupan na platformi GitHub [1] gdje svatko može dati svoj doprinos pa se naziva i razvojnim okvirom zajednice (engl. *community framework*). Tvorac Laravela je Taylor Otwell, koji je 2011. godine razvio početnu verziju Laravela pokušavajući poboljšati tada popularan razvojni okvir CodeIgniter.

Trenutno je, uz Symfony, Laravel najpopularniji PHP razvojni okvir zahvaljujući svojoj jednostavnoj i izražajnoj sintaksi, detaljnoj dokumentaciji i obilnoj količini (video)vodiča, jasnoj strukturi, iznimnoj skalabilnosti te bogatom Laravel ekosustavu s dostupnom ogromnom bibliotekom pomno održavanih paketa.

Pružuje elegantna gotova "*out-of-the-box*" rješenja za česte značajke potrebne web aplikacijama: jednostavno i brzo usmjerivanje zahtjeva, moćno ubrizgavanje ovisnosti, pohranjivanje sesija i predmemorije, autentikaciju, autorizaciju, interakciju s podacima u bazi, modelima, migracijama i relacijama, validaciju, slanje e-pošte i notifikacija, pohranu datoteka, red čekanja i pozadinsku obradu poslova, zakazivanje zadataka, događaje itd [2].

Dolazi s **Artisan** sučeljem naredbenog retka (engl. *command line interface*) koje pruža mnoge korisne naredbe koje pomažu pri razvoju aplikacije. Artisan naredbe su u formi `php artisan <command>`.

Instalacijom Laravela također se dobiva i **Tinker** (REPL - "*Read—Eval—Print—Loop*") interaktivna ljuska koja omogućava testne interakcije s modelima, poslovima, događajima itd. Za početak rada u Tinker razvojnem okruženju pokreće se Artisan naredba `php artisan tinker` [3].

Laravel i njegovi ostali paketi prve strane (engl. *first-party*) prate semantičko verzioniranje, pri čemu se *major* verzija razvojnog okvira Laravel sada izdaje svake godine, dok su *minor* i *patch* izdanja češća. Sva izdanja razvojnog okvira Laravel primaju ispravke pogrešaka do 18 mjeseci od izdavanja, a sigurnosne ispravke do 2 godine od izdavanja. Trenutna verzija razvojnog okvira Laravel je 10.x te zahtijeva minimalnu PHP verziju 8.1 [4].

2.2. Docker spremnici kao razvojno okruženje

Kako bi se web aplikacija jednako uspješno izvodila u različitim okruženjima - na različitim operativnim sustavima i arhitekturama računala, korištena je tehnologija Docker **spremnik** (engl. *containers*) te je aplikacija kontejnerizirana.

Svaki stroj koji ima instaliran Docker Engine može pokretati i stvarati Docker spremnike konstruirane iz Docker **slika** (engl. *image*). Za izgraditi sliku spremnika Docker koristi `Dockerfile` datoteku u kojoj se nalazi skripta s uputama za kreiranje iste. Za inicijalizaciju i izvođenje aplikacija koje se sastoje od više spremnika potreban je alat **Docker Compose** te su u tom slučaju aplikacijski servisi konfigurirani u `docker-compose.yml` datoteci. Instalacijom Docker Desktop aplikacije na računalo dobiva se i Docker Engine i Docker Compose V2 te dodatni alati. Upisivanjem naredbe `docker compose up` u terminal iz direktorija projekta pokreće se aplikacija i svi njeni servisi, a naredbom `docker compose down` zaustavljaju se svi pokrenuti servisi te se brišu spremnici [5]. Unutar `docker-compose.yml` datoteke kreirani su imenovani **volumeni** (engl. *volumes*) koji služe za očuvanje podataka koje generiraju i koriste Docker spremnici [6].

U nastavku će kratko biti opisane tehnologije koje su nužne za rad aplikacije, a definirane su kao servisi u `docker-compose.yml` datoteci.

2.2.1. Nginx

Kao lokalni web poslužitelj (engl. *server*) korišten je Nginx [engine x]. Kao početna točka za konfiguraciju web poslužitelja koristi se datoteka `default.conf` [7], u čijem se sadržaju unutar `server` direktive konfigurira virtualni poslužitelj [8].

2.2.2. PHP

PHP (rekurzivni akronim za *PHP: Hypertext Preprocessor*, a prije je kratica označavala *Personal Home Page*) je popularan besplatan skriptni jezik otvorenog kôda (izvorni kôd je dostupan na platformi GitHub [9]) koji se izvršava na poslužitelju (engl. *server-side scripting*). 1994. godine razvio ga je Rasmus Lerdorf, a sintaksa mu je bazirana na C, Java i Perl programskim jezicima. PHP je jezik opće namjene, ali je posebno prikladan za razvijanje web aplikacija [10].

PHP se koristi u najpopularnijem sustavu za upravljanje sadržajem (engl. *CMS - Con-*

tent Management System) – WordPressu, a postoji i nekoliko PHP razvojnih okvira: Laravel, Symfony, CodeIgniter, Zend, Yii 2, CakePHP, Fuel PHP, FATFree, Aura i dr. [10]

Trenutna verzija PHP jezika je 8.2, a trenutno je aktivno podržana i verzija 8.1. Svaka grana izdanja (engl. *release branch*) PHP-a u potpunosti je podržana dvije godine od svog prvog stabilnog izdanja i tijekom tog razdoblja za nju se objavljuju ispravci pogrešaka i sigurnosnih problema. Nakon tog razdoblja aktivne podrške, grana izdanja dobiva još jednu godinu podrške samo za kritične sigurnosne ispravke i to po potrebi. Nakon što isteknu tri godine podrške, grana dolazi do kraja života (engl. *end of life*) i više nije podržana [11].

2.2.3. MySQL

MySQL je besplatan program otvorenog kôda za upravljanje relacijskim bazama podataka (engl. *RDBMS - Relational Database Management System*). Dio "SQL" u imenu stoji za "*Structured Query Language*" - najčešći standardiziran jezik korišten za pristup bazama podataka. Najčešća alternativa MySQL-u su također besplatni programi otvorenog kôda MariaDB i PostgreSQL. Kod MySQL-a osnovni stroj baze podataka i ujedno i najčešće korišten je InnoDB koji koristi transakcijski mehanizam [10].

2.2.4. phpMyAdmin

phpMyAdmin je besplatan softverski alat otvorenog kôda napisan u PHP-u koji podržava širok spektar operacija unutar MySQL i MariaDB relacijskih baza podataka. Radi se o intuitivnom grafičkom korisničkom sučelju (engl. *GUI - Graphical User Interface*) pa akcije mogu biti izvršene unutar korisničkog sučelja izravno u web pregledniku [10].

Može mu se pristupiti unosom adrese `http://localhost:8080` u web preglednik, pri čemu će se pojaviti phpMyAdmin "Welcome to phpMyAdmin" stranica koja traži unos korisničkog imena i loznike.

2.3. Upravitelji paketima i ovisnostima

2.3.1. npm

npm (Node package manager) je upravitelj paketa za Node.js nastao 2009. godine kao projekt otvorenog kôda koji bi JavaScript programerima pomogao da jednostavno dijele zapakirane module koda.

npm je klijent naredbenog retka koji programerima omogućuje instaliranje i objavljivanje tih paketa.

Frontend paketi o kojima aplikacija ovisi zapisani su u `package.json` datoteku, a te iste ovisnosti (engl. *dependencies*) instaliraju se pozivom naredbe `npm install` iz terminala. Pokretanjem te naredbe kreira se `node_modules` direktorij koji u sebi sadrži poddirektorije - instalirane module tj. biblioteke potrebne za *frontend* dio aplikacije [12].

2.3.2. Composer

Composer je alat za upravljanje ovisnostima u PHP-u te je osnova modernog PHP razvoja. Omogućava deklariranje "paketa" tj. biblioteka o kojima projekt ovisi te će njima upravljati - voditi brigu o instalaciji, ažuriranju i uklanjanju istih na bazi projekta tako da će ih preuzeti unutar projekta u `vendor` direktorij. Unutar `composer.json` datoteke zapisane su željene ovisnosti projekta. Unutar `composer.lock` datoteke zapisani su svi instalirani paketi i njihove točne verzije, tako da se projekt "zaključava" na te konkretne verzije paketa [13].

Određeni paket može se zatražiti naredbom `composer require` gdje se navodi naziv isporučitelja paketa, naziv paketa te ograničenje verzije paketa. Naredbom `composer install` instaliraju se sve Composer ovisnosti aplikacije, naredbom `composer update` ažuriraju se paketi, a naredbom `composer remove` i navođenjem naziva isporučitelja paketa i naziva paketa može se ukloniti paket iz liste ovisnosti [14].

Minimalna Composer verzija koju Laravel 10.x zahtijeva je 2.2.0.

2.4. Razvojna okruženja za testiranje

PHPUnit Sebastiana Bergmanna najpopularnije je PHP razvojno okruženje za testiranje. U Laravelu je podrška za testiranje s PHPUnitom zadano uključena te je `phpunit.xml` datoteka unaprijed postavljena. PHPUnit 10 je trenutna stabilna verzija.

Pest je razvojno okruženje za testiranje izgrađeno na PHPUnitu, ali s uključenim novim dodatnim značajkama. Podržava i pokretanje testova pisanih za PHPUnit. Trenutna verzija Pesta je 2.0.

3. Opis implementacije praktičnog rada

3.1. Instalacija i konfiguracija okruženja

3.1.1. Početni komplet (engl. *starter kit*) Laravel Jetstream

3.1.1.1. Tailwind CSS

3.1.1.2. Livewire + Blade

3.1.2. .env datoteka

3.2. Struktura Laravel aplikacije

3.2.1. Struktura početnog direktorija s izvornim kôdom aplikacije

3.2.2. Struktura app direktorija

3.3. Struktura relacijske baze podataka

3.4. Interakcija s bazom podataka

3.4.1. Migracije

3.4.2. Populacija podacima (engl. *seeding*)

3.4.3. Eloquent ORM

3.4.3.1. Modeli i tvornice modela (engl. *model factories*)

3.4.3.2. Relacije

3.4.3.3. Query Builder i kolekcije

3.5. Usmjerivanje zahtjeva (engl. *routing*)

3.6. Middleware

3.7. Autentikacija

3.8. Autorizacija

3.8.1. Politike (engl. *policies*)

3.8.2. Vrata (engl. *gates*)

3.9. Livewire komponente

3.9.1. Akcije

3.9.2. Događaji

3.10. Pohrana datoteka

3.10.1. MinIO - AWS S3 kompatibilan servis za pohranu

3.11. Spatie Laravel Media Library paket

3.12. Lokalizacija

3.13. Testiranje i kvaliteta kôda

3.13.1. Korišteni alati

3.13.1.1. Laravel Debug Bar

3.13.1.2. Laravel Telescope

3.13.1.3. Laravel Pint

3.13.2. Pretpregled elektroničke pošte - MailHog

3.13.3. Pisanje i pokretanje testova

3.14. Otvoreni kôd i doprinos zajednice na projektima Laravel ekosustava

4. Prezentacija korisničkog sučelja pri korištenju aplikacije

5. Zaključak

U ovom tekstu dan je pregled izrade završnog rada. Na temelju iznesenog, studenti bi trebali izraditi korektno sastavljeni završni rad. Naravno, najteži dio izrade je sadržaj rada, koji studenti moraju sami osmisliti. Ovaj tekst pomoći će im da izbjegnu zamke plagiranja i da uoče vrijednost samostalnog i autorskog rada.

Literatura

- [1] <https://github.com/laravel/laravel>, posjećeno 12.6.2023.
- [2] Laravel LCC, “Laravel - The PHP Framework For Web Artisans,” <https://laravel.com/>, posjećeno 12.6.2023.
- [3] —, “Laravel Documentation - Artisan Console,” <https://laravel.com/docs/10.x/artisan>, posjećeno 12.6.2023.
- [4] —, “Laravel Documentation - Release Notes,” <https://laravel.com/docs/10.x/releases>, posjećeno 12.6.2023.
- [5] Docker Inc., “Docker Docs - Try Docker Compose,” <https://docs.docker.com/compose/gettingstarted/>, posjećeno 14.6.2023.
- [6] —, “Docker Docs - Volumes,” <https://docs.docker.com/storage/volumes/>, posjećeno 14.6.2023.
- [7] Laravel LCC, “Laravel Documentation - Deployment,” <https://laravel.com/docs/10.x/deployment>, posjećeno 14.6.2023.
- [8] NGINX - Part of F5, Inc., “NGINX Docs - Configuring NGINX and NGINX Plus as a Web Server,” <https://docs.nginx.com/nginx/admin-guide/web-server/web-server/>, posjećeno 14.6.2023.
- [9] <https://github.com/php/php-src>, posjećeno 14.6.2023.
- [10] S. Brekalo, “Uvod u PHP programiranje,” *Međimursko veleučilište u Čakovcu*, 2018.
- [11] The PHP Group, “php.net - Supported Versions,” <https://www.php.net/supported-versions.php>, posjećeno 14.6.2023.
- [12] npm, Inc., “npm Docs - About npm,” <https://docs.npmjs.com/about-npm>, posjećeno 14.6.2023.
- [13] Composer, “Composer - Getting Started,” <https://getcomposer.org/doc/00-intro.md>, posjećeno 14.6.2023.
- [14] —, “Composer - Basic Usage,” <https://getcomposer.org/doc/01-basic-usage.md>, posjećeno 14.6.2023.

Dodatci